

Üniversite Öğrencilerinin Faiz Algısının Metaforik Çerçevesi

The Metaphorical Framework of University Students' Perceptions of Interest

Savaş Nalinci ^{a*}

^a Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, Amasya Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Bölümü, Amasya/Türkiye, savas.nalinci@amasya.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9981-2698

MAKALE BİLGİSİ

ÖZ

Makale Türü

Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler

Faiz
Metafor Analizi
Ekonomik Algı

Geliş Tarihi : 14 Mayıs 2025

Kabul Tarihi: 15 Eylül 2025

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin faiz kavramına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla incelemeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim desenine göre yürütülen çalışmanın verileri, 14-30 Nisan 2025 tarihleri arasında Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören 102 öğrenciden toplanmış, 47 geçerli metafor analiz edilmiştir. Katılımcılardan "Faiz ... gibidir; çünkü ..." ifadesini tamamlamaları istenmiş, elde edilen veriler içerik analiziyle değerlendirilmiştir. Bulgular, öğrencilerin faizi çoğunlukla "bataklık", "zehir", "bağımlılık", "kumar" gibi olumsuz metaforlarla tanımladığını göstermektedir. Katılımcıların büyük bölümü faizi yıkıcı, etik dışı ve bağımlılık yaratan bir olgu olarak görürken, bazı öğrenciler faizi sistemsel ve ekonomik bir gerçeklik olarak değerlendirmiştir. Araştırma, faiz algısının ekonomik olduğu kadar dini, ahlaki ve toplumsal değerlerle de şekillendiğini ortaya koymaktadır.

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article Type

Research Article

Keywords

Interest
Metaphor Analysis
Economic Perception

Received: May, 14, 2025

Accepted: Sep, 15, 2025

This study aims to investigate university students' conceptualizations of the notion of interest (faiz) through the lens of metaphor analysis. Employing a qualitative research methodology grounded in a phenomenological design, data were collected from 102 students enrolled at the Vocational School of Social Sciences at Amasya University between April 14 and April 30, 2025. After excluding incomplete or invalid responses, 47 metaphorical expressions were deemed suitable for analysis. Participants were asked to complete the prompt "Interest is like ... because ..." to elicit metaphoric constructs reflecting their cognitive and affective associations with the concept. The data were analyzed using qualitative content analysis procedures. Findings demonstrate that students predominantly employed negatively valenced metaphors such as "swamp," "poison," "addiction," and "gambling," indicating a perception of interest as a harmful, unethical, and entrapping phenomenon. In contrast, a smaller subset of participants framed interest as a structurally embedded and functionally necessary component of modern financial systems. Overall, the study highlights that students' metaphoric representations of interest are not solely informed by economic rationality but are also significantly shaped by religious, moral, and sociocultural frameworks.

Extended Abstract

Aim: This study aims to explore the metaphorical conceptualizations of the notion of "interest" (faiz) among vocational higher education students in Turkey. While the concept of interest plays a central role in economic theory and financial systems, it is also deeply embedded within moral, religious, and socio-cultural frameworks. Given its multi-dimensional nature, interest elicits a wide range of affective and cognitive responses, particularly among young adults who are both emerging economic actors and value-laden individuals. Drawing on conceptual metaphor theory (Lakoff & Johnson, 1980), the research seeks to examine how students cognitively construct and emotionally frame the abstract and often controversial concept of interest through metaphorical expressions. By doing so, the study aims to reveal the latent value systems, cultural codes, and experiential schemas that inform the participants' economic perceptions and attitudes toward interest-based finance.

* Sorumlu Yazar / Corresponding Author

Atıf/Cite as: Nalinci, Ş. (2025). Üniversite Öğrencilerinin Faiz Algısının Metaforik Çerçevesi. *Uluslararası Ekonomi, İşletme ve Politika Dergisi*, 9(2), 872-885. <https://doi.org/10.29216/ueip.1699084>

Bu makale, [Creative Commons Atıf \(CC BY\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) lisansının hüküm ve koşulları altında dağıtılan açık erişimli bir makaledir. / This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution \(CC BY\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) license.

Methods: The study employed a qualitative research methodology, utilizing a phenomenological design to capture the lived experiences and subjective meaning structures of the participants. The research sample comprised 101 undergraduate students from various programs (e.g., Accounting, Tourism, Marketing, Public Relations) at the Social Sciences Vocational School of Amasya University. Using purposive sampling with maximum variation, data were collected from 80 participants after excluding incomplete responses. Ultimately, 47 valid and analyzable metaphorical expressions were obtained. The primary data collection instrument was a metaphor elicitation form containing the prompt: *"Interest is like ... because ..."*. Participants were asked to generate a metaphor and provide a rationale for their choice, enabling both linguistic and cognitive insight.

The collected data were analyzed using qualitative content analysis, following a systematic coding procedure. Metaphors were first grouped according to conceptual similarity and then categorized into six thematic domains: Interest as a Destructive Element, Interest as a Cycle of Dependency/Addiction, Interest as a Natural Disaster, Interest as a Moral/Religious Corruption, Interest as an Economic Reality, Interest as an Unstable System

Triangulation and inter-coder reliability procedures were implemented to enhance validity and trustworthiness. The coding agreement ratio between independent researchers was calculated at 83%, indicating a high level of analytical consistency.

Findings: The analysis revealed that the majority of students conceptualize interest in strongly negative terms. The most frequently used metaphors described interest as a *"swamp," "poison," "disease,"* and *"trap,"* highlighting its perceived harmful, entrapping, and irreversible nature. In the Destructive Element category, interest was associated with phenomena that consume, weaken, or control individuals over time. Metaphors such as *"leech," "parasite," "snake,"* and *"addiction"* emphasized the exploitative and predatory qualities attributed to interest-based financial mechanisms.

In the Cycle of Dependency/Addiction category, metaphors like *"cigarette," "ex-lover," "drug,"* and *"obsession"* portrayed interest as an emotionally and economically entrapping force that creates a self-reinforcing loop of indebtedness. These expressions reflect the psychological dimension of financial vulnerability, particularly among economically insecure youth.

The Natural Disaster category included metaphors such as *"avalanche," "wildfire," "volcano,"* and *"snowball,"* framing interest as an uncontrollable and escalating threat. Participants emphasized its latent and cumulative effects, which may seem benign at first but ultimately lead to overwhelming consequences.

In the Moral/Religious Corruption category, metaphors like *"gambling," "theft," "forbidden fruit,"* and *"usury"* reflected the participants' moral and theological opposition to interest, rooted in Islamic and ethical discourses that view interest as exploitative and sinful. These metaphors reveal a strong normative stance against profit without labor or production.

By contrast, the Economic Reality category featured metaphors such as *"investment," "tree," "seed,"* and *"water,"* where interest was interpreted as a functional and sometimes inevitable component of the modern financial system. Here, interest is viewed less as a moral issue and more as a tool for economic calculation and capital accumulation.

Finally, the Unstable System category contained metaphors like *"weather," "illusion,"* and *"bumpy road,"* reflecting perceptions of volatility, unpredictability, and structural distrust toward interest-driven economies.

Conclusion: The findings of this study underscore the multifaceted and contested nature of interest in the cognitive and moral landscapes of young adults. While classical economic theory often treats interest as a neutral and instrumental variable within capital markets, the metaphors

employed by students reveal that interest is far from value-free in everyday discourse. Rather, it is deeply entangled with ethical judgment, religious belief, social justice concerns, and existential anxieties regarding debt and autonomy.

The predominance of negative metaphors suggests that for many young individuals, especially in socioeconomically precarious contexts, interest is not merely a financial mechanism but a symbol of systemic inequality, exploitation, and loss of control. This perception is informed by both lived experience and inherited cultural narratives. Conversely, a smaller portion of the participants exhibited a more pragmatic and system-oriented understanding, viewing interest as a necessary part of the modern economic infrastructure.

The study concludes that metaphor analysis is a powerful tool for uncovering the affective and ideological dimensions of economic cognition. It calls for a more integrated approach to economic education one that considers not only technical knowledge but also the cultural and ethical frameworks through which economic concepts are understood and internalized. Enhancing financial literacy, while simultaneously fostering critical and value-sensitive economic reasoning, is essential for developing informed and ethically grounded economic agents.

1. Giriş

Faiz kavramı, ekonomik literatürde farklı şekillerde tanımlanmakla birlikte, tüm çevrelerce üzerinde uzlaşılan tek ve net bir tanımı bulunmamaktadır. Faize ilişkin tanımlar, genellikle paranın kullanım süresi ve karşılığı üzerinden şekillenmektedir. Faiz; tasarruf sahiplerine, tasarruflarını ödünç vermeleri karşılığı ödenen bir bedeldir (Dinler, 2008). Karaca'ya göre (2016); faizi üretim faktörlerinden biri olan sermayenin belirli bir süre ve oranla kiraya verilmesi sonucu elde edilen gelir olarak tanımlamaktadır. Bir diğer tanıma göre ise faiz; borç alınan bir paraya karşılık, borç verene vade süresine bağlı olarak ödenen parasal miktardır. Bu çerçevede, faiz çoğunlukla paranın kira bedeli ya da kullanım hakkının bir karşılığı olarak değerlendirilmektedir (Aren, 2014). Benzer şekilde Eğilmez (2014), faizi sermaye sahiplerinin belirli bir dönem için paranın likiditesinden feragat ederek bu parayı bir başkasına ödünç vermeleri karşılığında elde ettikleri kullanım erteleme ya da vazgeçme bedeli olarak tanımlamaktadır.

Faiz, ekonomik yaşamın merkezinde yer alan temel kavramlardan biridir. Ancak yalnızca finansal bir işlem aracı olmanın ötesinde, ahlaki, dini ve kültürel açıdan da derin anlamlar barındırmaktadır. Tarih boyunca farklı toplumlar ve inanç sistemleri, faizi kimi zaman meşru bir kazanç aracı olarak görürken, kimi zaman da etik dışı ya da yasaklanması gereken bir uygulama olarak değerlendirmiştir. Bu çok boyutlu yapı, faizin yalnızca teknik bir kavram olarak değil, aynı zamanda bireylerin değer dünyalarıyla doğrudan ilişkili bir olgu olarak ele alınmasını gerektirmektedir.

Faiz, insanlık tarihinin en eski ve en tartışmalı ekonomik kavramlarından biri olarak kabul edilmektedir. Kavramın etimolojik kökeni Latince "*fatum*" (kısmet, kader) ve "*interesse*" (araya giren fark) sözcüklerine dayanmaktadır. Eski Roma'da *interesse*, borç verilen paranın kullanım karşılığı alınan ek ödeme anlamında kullanılmıştır. Türkçeye Arapça "*fā'iz*" kökünden geçmiş olan "*faiz*", artış, çoğalma, fazlalık anlamlarına gelir. Bu anlam, faiz uygulamasının borç verilen tutara ek olarak alınan miktarı ifade eden temel ekonomik işleviyle örtüşmektedir (Öztürk, 2009). Tarihsel olarak bakıldığında, faiz uygulamasının izlerine Sümerler'den Antik Yunan'a, Roma'dan Orta Çağ'a kadar birçok medeniyette rastlanır. M.Ö. 3000'li yıllarda Mezopotamya'da tarımsal borçlanma

sistemlerinde faiz uygulandığı bilinmektedir. Ancak bu dönemlerde faiz oranları genellikle yasa koyucular tarafından sınırlandırılmış, hatta borç affı (örneğin Babil'de Hammurabi Kanunları) zaman zaman bir sosyal denge unsuru olarak kullanılmıştır (Peebles, 2010; Graeber, 2011; Karaca, 2016).

Antik Yunan filozoflarından Aristoteles, faizi “*paranın para doğurması*” gerekçesiyle doğaya aykırı ve etik dışı olarak tanımlamıştır. Benzer şekilde Orta Çağ'da Hristiyanlık, faiz alımını uzun süre “*usury*” (aşırı kazanç) olarak görmüş ve dini öğretilerle yasaklamıştır. Bu durum İslam düşüncesinde de benzerlik gösterir. Kur'an'da *ribâ* olarak geçen faiz, sosyal adalet ve ahlaki dengeyi bozduğu gerekçesiyle kesin bir dille yasaklanmıştır. İslam iktisat geleneğinde faiz, emeksiz kazanç ve sömürü ile ilişkilendirilerek ekonomik ve ahlaki yozlaşmanın sembolü haline gelmiştir (Chapra, 2000; Asutay, 2007; Öztürk, 2009).

Modern dönemle birlikte kapitalist sistemin gelişmesi, bankacılık faaliyetlerinin yaygınlaşması ve para piyasalarının kurumsallaşmasıyla faiz, ekonomik işleyişin temel araçlarından biri haline gelmiştir. 18. ve 19. yüzyıllarda klasik iktisatçılar faizi, sermaye birikimini teşvik eden doğal bir fiyat olarak yorumlamıştır. Keynesyen ve Monetarist yaklaşımlarda ise faiz, tasarruf ve yatırım dengesini sağlayan bir araç olarak değerlendirilmiştir. Bu süreçte, faizin dini ve ahlaki bağlamdaki olumsuz çağrışımı yerini daha işlevsel ve pragmatik yaklaşımlara bırakmıştır (Dinler, 2008).

Bu bağlamda özellikle genç bireylerin, yani üniversite öğrencilerinin faiz kavramına yönelik yaklaşımları dikkat çekicidir. Eğitim sürecinde ekonomik bilgilerle tanışan, ancak aynı zamanda ahlaki ve toplumsal değerlerle de şekillenen bu bireylerin faiz olgusuna dair algıları, onların hem ekonomik bilinçlerini hem de etik yönelimlerini yansıtmaktadır. Günümüzde ekonomik baskıların ve borçlanma pratiklerinin genç bireyler üzerindeki etkileri dikkate alındığında, bu tür kavramsal algıların araştırılması önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır.

Soyut ve çok boyutlu kavramların bireyler tarafından nasıl anlamlandırıldığını ortaya koymak, özellikle eğitim ve sosyal bilimlerde temel araştırma sorularından biri olmuştur. Bu noktada metaforlar, bireylerin karmaşık kavramlara ilişkin düşüncelerini ve duygularını sembolik biçimde ifade etmelerini sağlayan güçlü araçlardır. Bir başka deyişle metaforlar, düşüncenin dili olarak, bireyin zihinsel temsil biçimlerine doğrudan açılan bir pencere sunar (Lakoff ve Johnson, 2005).

Faiz gibi soyut, çok katmanlı ve toplumsal anlamı yüksek bir kavramın bireylerce nasıl algılandığını ortaya koymak, klasik ölçme araçlarının ötesine geçilmesini gerektirir. Nitel veri toplama teknikleri içinde özellikle metafor analizi, bireylerin bir kavrama yükledikleri anlamları daha derinlemesine keşfetmeye imkân tanır. Bu tür bir analiz, sadece bireysel algıların değil, aynı zamanda toplumsal değerlerin ve kültürel kodların da izini sürebilmeyi mümkün kılar. Bu nedenle, faiz kavramına yönelik metaforların incelenmesi, genç bireylerin ekonomik, ahlaki ve kültürel yönelimlerine dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Günümüzde faiz kavramı, hâlâ ekonomik, ahlaki ve kültürel boyutlarıyla çok katmanlı bir anlam dünyasına sahiptir. Bir yandan ekonomik büyümeyi destekleyen bir araç olarak görülürken, diğer yandan sosyal adalet, gelir dağılımı ve etik meseleler bağlamında eleştirilmeye devam etmektedir. Bu çok katmanlı yapı, bireylerin faize dair algılarını da biçimlendirmektedir. Özellikle genç bireylerin, bu kavrama nasıl anlamlar yüklediği; dini, ahlaki, sosyal ve ekonomik bağlamlarda nasıl konumlandığı, günümüz toplum yapısını anlamak açısından önemli ipuçları sunmaktadır.

Lakoff ve Johnson (1980) tarafından geliştirilen *Kavramsal Metafor Teorisi*'ne göre, metafor sadece bir dilsel süsleme ya da anlatım biçimi değil; insan düşüncesinin, anlamlandırmasının ve deneyimlerinin temelini oluşturan bilişsel bir yapıdır. Bu yaklaşıma göre bireyler, soyut kavramları (örneğin “*faiz*”) daha somut ve deneyimsel kavramlar aracılığıyla anlamlandırır. Yani bir kavramı

başka bir kavramla "anlamlandırmak", aslında o kavramla düşünmektir. Bu, "anlamaya yönelik metafor" olarak adlandırılır.

Lakoff ve Johnson (2005), metaforları kaynak alan (source domain) ve hedef alan (target domain) olmak üzere iki yapıda tanımlar. Kaynak alan, bireyin somut olarak deneyimlediği ve iyi bildiği bir kavramı; hedef alan ise soyut ve anlamlandırılması daha zor olan bir kavramı ifade eder. Örneğin "*Faiz bataklık gibidir*" ifadesinde, *bataklık* somut ve deneyimsel bir alan (kaynak), *faiz* ise soyut ve bilişsel olarak inşa edilen bir alan (hedef) olarak işlev görür. Bu yapı sayesinde birey, soyut bir ekonomik olguyu (faiz) zihinsel olarak anlamlandırmakta ve değerlendirmektedir.

Metaforlar bu yönüyle yalnızca bireysel anlam dünyasının değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel değerlerin de taşıyıcısıdır. Çünkü her birey, metafor üretirken sadece kişisel deneyimlerini değil; içinde yaşadığı toplumun dini, ahlaki ve ekonomik normlarını da sürece dâhil eder. Bu durum, metafor analizini yalnızca bireysel değil, toplumsal bilinç düzeyinde de anlamlı kılar.

Bu çalışmada kullanılan "*Faiz ... gibidir; çünkü ...*" cümle yapısı, Lakoff ve Johnson'ın öngördüğü şekilde bireyin zihnindeki kavramsal bağlantıları dışa vurmasını kolaylaştırmakta ve analiz edilmesine imkân tanımaktadır. Özellikle öğrencilerin metaforlar aracılığıyla "*faiz*" kavramını; bazen bir "*bataklık*" bazen bir "*sigara*" bazen de bir "*yatırım*" olarak tanımlamaları, onların kavrama dair hem bireysel hem de kültürel inşalarını göz önüne serer. Bu bağlamda, metafor analizi yöntemiyle yürütülen bu araştırma, üniversite öğrencilerinin faiz kavramına dair zihinsel temsillerini ve bu temsillerin altında yatan değer dünyasını incelemeyi amaçlamaktadır.

2. Yöntem

Metafor kavramı, bilişsel bir perspektifle ilk kez 1980 yılında Lakoff ve Johnson'un *Metaphors We Live By* adlı eserinde ele alınmıştır. Bu tarihe kadar daha çok edebiyat ve dilbilim alanlarında söz sanatı olarak değerlendirilen metafor, 1980'lerden itibaren "*Çağdaş Metafor Teorisi*"nin etkisiyle disiplinler arası bir araştırma konusu haline gelmiş ve bilimsel çalışmalarda önemli bir yer edinmiştir (Güler vd., 2016). Günümüzde ise metaforlar, yalnızca anlam aktarma aracı değil, aynı zamanda bilimsel veri toplama ve analiz yöntemlerinden biri olarak da kullanılmaktadır (Güneş ve Fırat, 2016).

Kökeni Yunanca "*metapherein*" kelimesine dayanan "metafor" terimi, kelime anlamıyla "bir şeyi bir yerden başka bir yere taşımak" demektir (Abay vd., 2016). Kavramsal düzeyde metafor, bir olguyu veya kavramı daha iyi anlaşılabilir kılmak amacıyla, başka bir kavramla benzeştirme yoluyla açıklamayı sağlar. Bu yönüyle metafor, bireylerin bir olguya ya da kavrama ilişkin algılarını ve düşünsel çerçevelerini ortaya koyma imkânı sunar (Açar vd., 2017).

Metaforlar yalnızca söylemi estetik açıdan zenginleştiren birer söz sanatı değil, aynı zamanda bireylerin dünyayı algılayış ve anlamlandırış biçimlerini yansıtan bilişsel araçlardır (Bayrı ve Akçacı, 2020). Bireyler hem kendi duygu ve düşüncelerini ifade etmede hem de başkalarının duygu ve düşüncelerini anlamada metaforlardan faydalanmaktadır. Bu yönüyle metaforlar, bireylerin yaşamı kavrama biçimlerinin bir yansıması olarak değerlendirilmekte ve onların dünyayı nasıl yorumladıklarını ortaya koymaktadır (Geçit ve Genç, 2011).

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomenoloji) desenine dayalı olarak tasarlanmıştır. Olgubilim deseni, katılımcıların ortak bir olguya ilişkin öznel deneyimlerini ve algılarını derinlemesine anlamayı amaçlar (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu bağlamda araştırmanın temel amacı, meslek yüksekokulu öğrencilerinin "*faiz*" kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar aracılığıyla bu kavrama yükledikleri anlamları incelemektir.

2.1. Araştırma Grubu

Araştırmanın katılımcılarını, 14–30 Nisan 2025 tarihleri arasında Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nun farklı programlarında (Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı Programı, Dış Ticaret Programı, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Programı, Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı, Pazarlama Programı, Reklamcılık Programı, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Programı) öğrenim gören toplam 102 gönüllü öğrenci oluşturmuştur. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin tercih edilme nedeni; iş gücü piyasasına kısa sürede katılmalarının beklenmesidir. Bu bağlamda kredi, borç ve faiz gibi finansal araçlarla hem kişisel yaşamlarında hem de mesleki eğitim süreçlerinde karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca, çoğu zaman sosyoekonomik açıdan dezavantajlı gruplardan gelen bu bireyler, faize ilişkin daha somut, duygusal ve değer temelli algılar geliştirme eğilimindedir. Bu yönleriyle meslek yüksekokulu öğrencileri, faiz kavramına ilişkin metaforik algıların incelenmesinde hem uygulamalı hem de sosyokültürel açıdan anlamlı bir örneklem sunmaktadır.

Çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme esas alınarak belirlenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2006)'e göre; bu yöntem, araştırılan olgunun farklı boyutlarını ortaya koyma amacına hizmet eder.

Çalışma grubunun bölümlere göre dağılımı aşağıdaki Tablo 1'de 'da yer almaktadır:

Tablo 1: Çalışma Grubunun Dağılımı

Program Adı	Öğrenci Sayısı
Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı	16
Dış Ticaret	10
Muhasebe ve Vergi Uygulamaları	17
Turizm ve Otel İşletmeciliği	10
Pazarlama	6
Reklamcılık	10
Halkla İlişkiler ve Tanıtım	12

2.2. Veri Toplama Aracı

Veri toplamak amacıyla açık uçlu bir metafor formu kullanılmıştır. Bu işleme başlamadan önce Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler etik kurulu E-30640013-108.01-252852 sayılı, 26.03.2025 tarihli kararıyla etik izin alınmıştır.

Öğrencilerin;

“Faiz gibidir; çünkü”

cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Bu yapı hem metafor üretimini hem de öğrencilerin bu metaforu seçme nedenlerini açıklamalarını sağlamaya yönelik olarak tasarlanmıştır. Böylece, katılımcıların sadece kavramsal algıları değil, aynı zamanda bu algıların dayanakları da elde edilmiştir.

2.3. Veri Toplama Süresi

Veri toplama işlemi 14–30 Nisan 2025 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Uygulama yüz yüze yürütülmüş, öğrencilerin görüşleri anonimlik ilkesi çerçevesinde toplanmıştır. Araştırma başlamadan önce etik kurul onayı alınmış ve katılımcı onayı sağlanmıştır.

2.4. Veri Analizi

Metafor üretilmeyen, üretilen metaforlara gerekçe bildirmeyen 21 katılımcının görüşleri elenerek, 81 öğrenciden 47 tane geçerli metafor elde edilerek görüşleri değerlendirmeye alınmıştır.

Toplanan veriler nitel içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Analiz süreci aşağıdaki adımları içermektedir:

- Kodlama: Her katılımcının verdiği metafor ifadeleri dikkatlice okunmuş, benzer metaforlar gruplandırılmıştır.
- Kategori Geliştirme: Ortak temalar doğrultusunda metaforlar 6 ana kategori altında toplanmıştır:
 - Zararlı unsur olarak faiz
 - Bağımlılık/kısır döngü olarak faiz
 - Doğal afet olarak faiz
 - Ahlaki/dini yozlaşma olarak faiz
 - Ekonomik gerçeklik olarak faiz
 - Güvensiz bir sistem olarak faiz
- Frekans Analizi: Her bir metaforun ve kategorinin frekansı (f) hesaplanmıştır.
- Örnekleme: Her kategoride anlamı pekiştiren katılımcı ifadelerine doğrudan alıntılarla yer verilmiştir.
- İlişkilendirme: Metaforlar, literatürdeki faiz algısı ve değerler eğitimi konularıyla ilişkilendirilmiştir.

2.5. Geçerlik ve Güvenirlik

- Araştırmada tanımlayıcı geçerlik için katılımcıların özgün ifadeleri doğrudan alıntılanmış ve yorumlamalarla desteklenmiştir.
- Veri analiz süreci ayrıntılı olarak açıklanmış, kullanılan kategori yapıları ve metafor örnekleri okuyucunun izleyebileceği şekilde raporlanmıştır.
- Uzman görüşü alınarak oluşturulan metafor kategorilerinin kapsam geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır.
- Bu çalışmada, nitel veri analizinin güvenilirliğini artırmak amacıyla kodlama süreci iki bağımsız araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Katılımcıların üretmiş oldukları metaforlar, her iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı analiz edilerek belirli temalar altında sınıflandırılmıştır. Kodlama işlemleri tamamlandıktan sonra, elde edilen kodlar karşılaştırılmış ve aralarındaki uyum düzeyi, Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen formül kullanılarak hesaplanmıştır:

$$\text{Güvenirlik} = \text{Görüş Birliği} / (\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}) \times 100$$

Bu formül çerçevesinde, her iki araştırmacının aynı şekilde kodladığı metafor sayısı görüş birliği, farklı temalara yerleştirdiği metafor sayısı ise görüş ayrılığı olarak tanımlanmıştır. Yapılan hesaplama göre: görüş birliği: 39, görüş ayrılığı: 8 şeklinde tespit edilmiş ve formüle uygulandığında:

$$\text{Güvenirlik} = 39 / (39 + 8) \times 100 = 82.98 \approx \%83 \text{ olarak bulunmuştur.}$$

Bu oran, nitel araştırmalarda kabul edilen eşik değer olan %70'in üzerinde olduğu için analizlerin güvenilirliğini sağladığı kabul edilmiştir (Miles & Huberman, 1994).

- Kodlama süreçleri detaylı şekilde dökümanite edilerek veri şeffaflığı sağlanmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde, 47 katılımcının ürettiği metaforlar nitel içerik analiziyle değerlendirilmiş ve faiz kavramına ilişkin algılar altı tematik kategori altında sınıflandırılmıştır. Bunlar;

- Zararlı bir unsur
- Bağımlılık/kısır döngü
- Doğal afet

- Ahlaki/dini yozlaşma aracı
- Ekonomik bir gerçeklik
- Güvensiz bir sistem

Katılımcıların büyük çoğunluğu (f=15) faizi “bataklık”, “zehir”, “hastalık” gibi metaforlarla tanımlayarak, bu kavramı yıkıcı ve geri dönüşü zor bir tehdit olarak görmektedir. “Bağımlılık/kısır döngü” (f=6) ve “doğal afet” (f=6) kategorilerindeki metaforlar da faizin kontrolsüz biçimde büyüyen, bireyi sürekli borç döngüsüne sürükleyen bir olgu olarak algılandığını göstermektedir. “Ahlaki/dini yozlaşma” kategorisinde yer alan “kumar”, “haram”, “hırsızlık” gibi metaforlar (f=5), öğrencilerin faiz karşısındaki etik ve dini hassasiyetlerini ortaya koymaktadır. Öte yandan, “ekonomik bir gerçeklik” (f=10) ve “güvensiz bir sistem” (f=5) kategorilerinde faize daha nötr veya sistemsel bir perspektifle yaklaşmıştır. Bu veriler, öğrencilerin faiz olgusunu çoğunlukla ahlaki, toplumsal ve duygusal kodlarla değerlendirdiğini; ancak az da olsa pragmatik ve işlevsel yorumlara da yer verildiğini göstermektedir.

Tablo 2: Üniversite Öğrencilerinin Zararlı Bir Unsur Olarak Faiz Kategorisi Metaforları

Kategori	Metafor	f	Gerekeçe
Zararlı Bir Unsur Olarak Faiz Kategorisi	Bataklık	10	1 Faizin yaygın olduğu toplumlarda dar gelirler ve yoksullar ezilir. Bir kere bulaştığın takdirde eski düzene geri dönemezsin.
			1 ilk bakışta fazla dikkat çekmeyen, hatta çözüm gibi görünen bir seçenek olsa da zamanla insanı içine çeker ve çıkılması zor bir duruma sokar.
			4 içine giren kolay kolay çıkamaz.
			2 battıkça batarsın.
			1 bu işe bi kere gireni içine çeker daha da o kişi bu işten zor kurtulur ülkenin çoğu kısmı zaten buna bağımlı kurtulamıyorlar
			1 borçlu bir kişi faiz ödemek için yeni borç almak zorunda kalırsa bu zamanla kısır döngü haline gelir ve bu süreç tıpkı bataklık gibi dibe doğru çeker.
	Hastalık	4	1 tedavi ettikçe nüksediyo
			1 Başta belirti vermez ama ilerledikçe zarar büyür ve fark ettiğinde iş işten geçmiş olur.
			1 ilk bakışta anlaşılmaz, fark edilmez, ilerledikçe güçsüz bırakır ve sonunda ciddi zararlar verir.
			1 yavaş yavaş tüketir.
	Zehir	4	1 azı iyileştirir çoğu öldürür.
			2 fark etmeden seni tüketir
	İlaç	3	1 Başta cazip gelir ama zamanla etkisi zararlı olur
			2 dozunu ayarlamazsan zehirler
	Kene	3	1 bir süre sonra bağımlılık yapar ve faydasından çok zararı olur.
			1 kanını emer.
			1 yapıştığı zaman kolay kolay bırakmaz.
	Asalak Bitkisi	1	1 tuttuğunda bırakmıyor.
			1 Ana bitkiye yapışır ve ondan beslenir. Başlangıçta fark edilmesi zor olabilir. Ancak zamanla ana bitkinin özünü emer, onu zayıflatır ve sonunda kurumasına neden olabilir. Tıpkı bunun gibi, faizde borçlunun ekonomik gücünü yavaş yavaş tüketir.
			1 Tatlıdır ama fazlası zehirler
	Bal	1	ezer geçer
	Dozer	1	çıkmaq zorlaşır.
	Girdap	1	insanları borca bağlar ve özgürlüklerini kısıtlar.
	Gizli Zincir	1	kullandıkça zehirler
	Orantısız Güç	1	bir kez kapıldıktan sonra kurtulması çok zordur.
	Sarmaşık	1	kanımızı emer.
	Sivrisinek	1	fazlası zarar verir.
	Şeker	1	aniden ısırır ve insanı zehirler.
	Yılan	1	

Zararlı bir unsur olarak faiz kategorisinde toplam 15 metafor yer almaktadır. En sık kullanılan metaforun ‘*bataklık*’ (f=10) olduğu görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu faizi ‘*bataklık*’, ‘*zehir*’, ‘*hastalık*’ gibi metaforlarla betimlemiştir. Bu durum, faizin bireyler tarafından yıkıcı, geri dönüşü zor ve kontrol dışı bir ekonomik tehdit olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Bu yorum, “*borçlu kişi faiz ödemek için yeni borç alır, bu süreç kısır döngüye dönüşür*” gerekçesiyle desteklenmektedir. Benzer şekilde “*zehir*” metaforu, başta cazip gelen faizin zamanla bireyi tükettiğini belirtirken, “*azı iyileştirir, çoğu öldürür*” gerekçesiyle dikkat çeker. “*Hastalık*” ise faizin başta fark edilmeden ilerleyen ve sonunda bireyi güçsüz bırakan bir yapısı olduğunu ifade eder: “*ilk bakışta anlaşılmaz, fark edilmez, ilerledikçe güçsüz bırakır*”.

Bu kategorideki metaforların ortak noktası, faizin bireyleri tüketen, sürükleyen ve kurtuluşu zorlaştıran bir tehdit olarak algılanmasıdır. Gerekçelerde sıkça vurgulanan “*gizli etkiler*”, “*bağımlılık*” ve “*kontROLSÜZ yayılma*” gibi ifadeler, bu yıkıcı algıyı desteklemektedir. Aynı zamanda dini-kültürel değerlerin bu algıda etkili olduğu düşünülmektedir. Graeber, (2011) tarafından yapılan araştırmalar da faiz gelirlerinin haksız kazanç oluşturduğu yönündeki dini ve toplumsal algılar, bireylerde faizle ilgili negatif çağrışımları pekiştirmektedir. Toplumun geniş kesimlerinde faiz, ekonomik eşitsizliği artıran ve yoksulları sömüren bir mekanizma olarak görülmektedir.

Tablo 3: Üniversite Öğrencilerinin Bağımlılık/Kısır Döngü Olarak Faiz Kategorisi Metaforları

Kategori	Metafor	f	Gerekçe
Bağımlılık/Kısır Döngü Olarak Faiz Kategorisi	Bağımlılık	1	İnsanlar muhtaçtır, hatta bankalar da
		1	bir kere yiyen sürekli yeme ihtiyacı duyar ve bu sürekli devam eder
		1	Kısa zamanda kolay kazanç sağlar gibi görünür. Tam aksine uzun süreli sürekli bir borç döngüsüne girilir. Her seferinde daha fazlasına ihtiyaç duyulur ve bu bir bağımlılığa dönüşür.
	Sigara	1	sonradan acısı çıkar
		1	ihtiyaç duyunca sarılacağımız masrafımız.
		1	zararını bilsen de zoruna gitmeyen şeydir.
	Aşk	1	kimi zaman güldürür kimi zaman ağlatır.
		1	kazandık zannedersiniz, aslında kaybedenlersiniz.
	El	1	Elini verince kolunu kaptırırsın
	Eski Sevgili	1	her ayın sonunda kendini hatırlatır
	Uyuşturucu	1	başta anlayamazsın sonra çok pişman olursun

Bağımlılık/kısır döngü olarak faiz kategorisinde toplam 6 metafor yer almaktadır. En sık kullanılan metaforların ‘*sigara*’ ve ‘*bağımlılık*’ (f=3) olduğu görülmektedir. ‘*Sigara*’, ‘*bağımlılık*’, ‘*eski sevgili*’ gibi metaforlar, faizin kişiyi zamanla içine çeken ve sürekli borç döngüsüne sürükleyen bir yapı olarak algılandığını göstermektedir. Sigara” metaforunda “*zararını bilsen de bırakamazsın*” gerekçesi, faizin psikolojik ve alışkanlık temelli bağımlılık boyutuna işaret ederken; “*eski sevgili*” metaforu, faizin her ay sonunda kendini hatırlatacak kadar kalıcı ve etkili bir yapıya sahip olduğunu gösterir. Bu kategorideki gerekçeler, bireyin faize “*muhtaç*” hale gelmesi, kolay kazanç beklentisiyle borçlanması ve sonunda bağımlılık yaratması üzerinden temellenmiş ve ekonomik çaresizlik duygusunu açıkça yansıtmaktadır. Zizek (2008) tarafından yapılan araştırmalarda da faiz döngüsünün, bireyin borçlanma yoluyla ekonomik sisteme bağımlı hale gelmesini kolaylaştırdığı; borç-faiz ilişkisinin, gelir düzeyi düşük bireylerde kronikleşen bir finansal bağımlılığa dönüştüğünü göstermektedir.

Tablo 4: Üniversite Öğrencilerinin Doğal Afet Olarak Faiz Kategorisi Metaforları

Kategori	Metafor	f	Gerekçe
Doğal Afet Olarak Faiz Kategorisi	Kartopu	4	1 zaman geçtikçe çoğalır.
			1 zamanla büyür
			1 zamanla küçük miktarlar büyük meblağlara ulaşır.
			1 Zaman geçtikçe büyür.
	Ateş	3	1 önce ısıtır sonra yakar...
			1 kontrol edilmezse her şeyi yakar.
			1 doğru kullanılırsa ısıtır; ama kontrolsüz olursa yakar.
	Çığ	1	ilerledikçe büyür ve önüne gelen her şeyi yutar.
	Orman Yangını	1	ilk başta küçük gibi gözükür ama sonra büyür.
	Yağmur	1	Fazla olursa felaket olur
	Yanardağ	1	Gün geçtikçe artıyor ve en son evresinde biriken borç gibi, para gibi birden bire patlıyor

Doğal afet olarak faiz kategorisinde toplam 6 metafor yer almaktadır. En sık kullanılan metaforun 'kartopu' (f=4) olduğu görülmektedir. 'Çığ', 'kartopu', 'yangın' gibi metaforlar, faizin zamanla büyüyen ve kontrol edilemez hale gelen zararlarına işaret etmektedir. Bu tür metaforlar, faizin ekonomik krizlerle ilişkilendirilerek toplumsal bir tehdit unsuru olarak görüldüğünü göstermektedir. Bu kategorideki gerekçeler, faizin görünürde zararsız başlayıp zamanla büyük yıkımlar yaratabileceği yönündedir. Öğrencilerin faizle ilgili kriz söylemlerini, doğa olaylarıyla ilişkilendirmesi, sistemin istikrarsızlığına duyulan derin güvensizliği ortaya koymaktadır. Stiglitz (2002) Reinhart ve Rogoff (2009) ve Boratav (2010) tarafından yapılan araştırmalar da faiz oranlarındaki artışlar, kontrolsüz sermaye hareketleri domino etkisiyle ekonomik sistemin kırılgan kesimlerinde krizleri etkileyebilir görüşü "çığ", "kartopu", "yanardağ" metaforlarını desteklediği görülmektedir.

Tablo 5: Üniversite Öğrencilerinin Ahlakî/Dini Yozlaşma Aracı Olarak Faiz Kategorisi Metaforları

Kategori	Metafor	f	Gerekçe
Ahlakî/Dini Yozlaşma Aracı Olarak Faiz Kategorisi	Kumar	3	1 haramdır.
			1 risklidir.
			1 bazılarının yükselmesine, bazılarının düşmesine sebep olur
	Haram	2	1 emeksiz kazanç sağlamak ve başkalarının zor durumundan çıkar elde etmektir.
			1 emeksiz kazanç sağlar, başkalarının zor durumunda kazanç sağlar
	Hırsızlık	2	1 çalanı çoktur
			1 gece evine sessizce girip servetini çalar, sen uyanana kadar kaybın büyür.
	Tefecilik	2	1 bir kere kullanıldığında insanı ömür boyu bırakmaz.
			1 aldığı paranın üstünü sürekli katladığı için.
	Yasak elma	1	faiz insanların dışarıdan bakınca cazip gördüğü ancak içten içe zarar veren bir unsurdur. Tıpkı şeytan'ın Hz Adem'e ebedi hayat ve bitmeyen mülk vaadiyle süsleyip verdiği elma gibi. Faizde insana ilk bakışta kolay kazanç, rahat hayat gibi vaadlerle çekici gösterir.

Ahlakî/Dini yozlaşma aracı olarak faiz kategorisinde toplam 5 metafor yer almaktadır. En sık kullanılan metaforun 'kumar' (f=3) olduğu görülmektedir. 'Kumar', 'haram', 'hırsızlık' gibi metaforlar, katılımcıların faiz konusunu ahlakî ve dini referanslarla değerlendirdiklerini ortaya koymaktadır. Faiz burada yalnızca ekonomik değil, etik dışı ve günahkâr bir pratik olarak anlamlandırılmıştır. Bu kategoride, gerekçelerde yoğun olarak yer verilen "emeksizlik", "etik dışılık" ve "başkasının mağduriyeti üzerinden kazanç" temaları, öğrencilerin faiz algısında güçlü bir normatif duruş geliştirdiğini göstermektedir. Chapra (2000), El-Gamal (2006) ve Öztürk (2009) tarafından yapılan araştırmaların 'Haram', "yasak elma", "kumar" metaforlarını desteklediği görülmektedir.

Tablo 6: Üniversite Öğrencilerinin Ekonomik Bir Gerçeklik Olarak Faiz Kategorisi Metaforları

Kategori	Metafor	f	Gerekçe
Ekonomik Bir Gerçeklik Olarak Faiz Kategorisi	Ağaç	1	büyüdükçe meyvesi artar
	Akrabalar	1	Sevmesek de hep hayatımızdadır
	Altın	1	Faiz yatırımlarını iyi bilen biri ekonomik açıdan çok büyür. Bilmeyenler içinde büyük bir zarardır.
	Damla	1	Sürekli akar
	Getiri	1	kimine borç kimine kazanç
	Nefes	1	almak için vermek gerekir
	Su	1	sürekli bir şekilde ona ihtiyacın olur
	Tarla	1	1 ekersin 2 alırsın
	Tohum	1	İlk önce küçük bir tohumla başlar sonrasında o zamanında etkisiyle sana bir bahçe sunar.
	Yatırım	1	değer kaybetmez

Ekonomik bir gerçeklik olarak faiz kategorisinde toplam 10 metafor yer almaktadır. Bütün metaforların birer defa kullanıldığı görülmektedir. Bu kategoride “tohum”, “ağaç”, “yatırım” gibi metaforlar yer almakta ve faizin kaçınılmaz, sistemsel bir yapı olduğu düşüncesini yansıtmaktadır. “Tohum” metaforu, “zamanla gelişerek fayda sağlama potansiyeline” atıfta bulunurken, “nefes” ve “su” gibi metaforlar, faizin ekonomik sistemde temel bir işlevi olduğunu vurgulamaktadır. Gerekçelerde sıkça rastlanan “büyüme”, “getiri”, “süreklilik” gibi ifadeler, öğrencilerin bir kısmının faizi ekonomik sistemin işleyişi içinde doğal bir araç olarak gördüğünü göstermektedir. Bu kategori, diğerlerine göre daha nötrdür. Bu durum, faize dair daha pragmatik ve işlevsel bir bakış açısını yansıtmaktadır. Keynes (1936), Friedman (1968) Aren (2014) ve Eğilmez (2014)’in araştırmalarının ekonomik bir gerçeklik olarak faiz kategorisini desteklediği söylenebilir.

Tablo 7: Üniversite Öğrencilerinin Güvensiz Bir Sistem Olarak Faiz Kategorisi Faiz Kategorisi Metaforları

Kategori	Metafor	f	Gerekçe
Güvensiz Bir Sistem Olarak Faiz Kategorisi	Hava durumu	1	sürekli değişir.
	Hayal	1	ulaşmaya çalıştıkça (borç ödemeye) zamanla (vade) daha da uzak ulaşamaz hale geliyor olması
	Isı	1	bir artar bir azalır.
	Kış	1	uçup gider
	Tümsekli yol	1	inişli çıkışlıdır.

Güvensiz bir sistem olarak faiz kategorisinde toplam 5 metafor yer almaktadır. Bütün metaforların birer defa kullanıldığı görülmektedir. ‘Hava durumu’, ‘hayal’, ‘tümsekli yol’ gibi metaforlar, faizin istikrarsız, belirsiz ve güven vermeyen bir sistem olarak algılandığını göstermektedir. Katılımcılar faizi kontrol edilemez, öngörülemeyen bir yapı içinde değerlendirmiştir. Bu kategorideki gerekçeler, ekonomik sistemdeki dalgalanma, faiz oranlarındaki oynaklık ve buna bağlı olarak yaşanan belirsizliklere dayanmaktadır. Bu durum, öğrencilerin faiz sistemine dair yapısal bir güvensizlik içinde olduklarını göstermektedir. Greenspan (2008), Bernanke (2015) tarafından yapılan çalışmaların güvensiz bir sistem olarak faiz kategorisini desteklediği görülmektedir.

4. Sonuç

Bu araştırma, meslek yüksekokulu öğrencilerinin faiz kavramına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya koymayı amaçlamıştır. Nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilen çalışmada, katılımcılara “Faiz ... gibidir; çünkü ...” ifadesiyle metafor üretmeleri istenmiş ve elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Araştırmanın bulguları, öğrencilerin faiz kavramını genellikle olumsuz metaforlarla ilişkilendirdiğini ve bu kavrama yönelik algılarının büyük ölçüde dini, ahlaki ve toplumsal değerlerle şekillendiğini ortaya koymuştur.

Çalışmada; metaforlar altı ana kategori altında toplanmıştır. Zararlı bir unsur olarak faiz

kategorisinde en sık kullanılan metaforlar '*bataklık*', '*zehir*' ve '*hastalık*' olmuştur. Öğrenciler, faizi bireyi içine çeken, zamanla kontrol edilemeyen ve yıkıcı etkiler yaratan bir mekanizma olarak görmektedir. Faizin ekonomik eşitsizlikleri artırıcı rolü, toplumsal sömürü ve ahlaki yozlaşma bağlamında değerlendirilmektedir. Bu durum, bireylerin faizi sadece ekonomik bir araç olarak değil, aynı zamanda sosyal bir tehdit olarak gördüklerini göstermektedir.

Araştırma bulguları, katılımcıların büyük ölçüde olumsuz metaforlar üzerinden faiz kavramını anlamlandırdığını ortaya koymuştur. Özellikle "*sigara*", "*bağımlılık*", "*bataklık*" gibi metaforlar, faizin birey üzerinde bıraktığı etkilerin yıkıcı, kontrol dışı ve geri dönüşsüz olduğuna dair yaygın bir algıyı yansıtmaktadır. Bu tür metaforların popülerliği tesadüfi değildir. Lakoff ve Johnson (1980)'in kavramsal metafor kuramına göre, bireyler soyut ve karmaşık kavramları daha önce deneyimledikleri somut ve duygusal açıdan güçlü yaşantılar aracılığıyla anlamlandırır. Bu bağlamda sigara, bireyin fiziksel ve psikolojik zararlarını doğrudan bildiği bir alışkanlık olarak, faizle kurulan ilişkiye uygun düşmektedir: bağımlılık yaratması, ilk başta zararsız gibi görünmesi ve zamanla yıkıcı hale gelmesi. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde gençlerin büyük kısmı borçla tanışmakta ve kredi kartı, öğrenim kredisi, tüketici kredisi gibi araçlar üzerinden faiz sisteminin doğrudan muhatabı haline gelmektedir.

Bu bağlamda "*sigara*" metaforu hem bireysel deneyimin hem de ekonomik baskının iç içe geçtiği bir temsil halini almaktadır. Buna karşılık, "*tohum*", "*yatırım*" ya da "*ağaç*" gibi nispeten nötr veya olumlu metaforlar daha az sayıda katılımcı tarafından tercih edilmiştir. Bunun nedeni, öğrencilerin büyük kısmının faizi doğrudan bir üretim aracı ya da değer yaratıcı unsur olarak değil, daha çok ekonomik sömürü ve borç döngüsünün parçası olarak algılamasıdır. Keynes (1936), Friedman (1968) gibi iktisatçıların faizle ilgili üretkenlik ve yatırım aracı görüşleri, belirli bir iktisadi okuryazarlık düzeyi gerektirdiğinden, bu tür metaforlar öğrenciler arasında daha sınırlı kalmaktadır.

Bağımlılık/kısır döngü olarak faiz kategorisinde; '*sigara*', '*bağımlılık*' ve '*eski sevgili*' gibi metaforlar, faizin kişiyi içine çeken ve sürekli tekrar eden bir borç döngüsüne sokan yapısını simgelemektedir. Bu durum, bireylerin faizi, finansal bağımsızlıklarını tehdit eden bir unsur olarak algıladığını ve ekonomik sistemle kurdukları ilişkiyi bir tür bağımlılık üzerinden tanımladıklarını göstermektedir.

Doğal afet olarak faiz kategorisinde; '*kartopu*', '*çığ*' ve '*yangın*' gibi metaforlar, faizin zamanla büyüyen, kontrolsüzleşen ve yıkıcı hale gelen bir olgu olduğunu ifade etmektedir. Bu algı, faiz sisteminin bireysel ve toplumsal düzeyde krizlere yol açabileceğine dair güçlü bir inancı yansıtmaktadır. Reinhart ve Rogoff (2009), faiz oranlarındaki ani artışların kriz tetikleyici işlevini vurgularken, bu metaforlar öğrencilerin kriz deneyimlerini ya da kriz söylemlerini zihinsel modellerine nasıl yansıttıklarını gösterir.

Ahlaki/dini yozlaşma aracı olarak faiz kategorisinde yer alan '*kumar*', '*haram*' ve '*hırsızlık*' gibi metaforlar, faizin etik ve dini değerlerle uyuşmayan, günahkâr ve meşruiyeti tartışmalı bir uygulama olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Öğrenciler, faizi emeksiz kazanç ve başkasının mağduriyetinden yararlanma olarak değerlendirerek bu durumu ahlaki bir sapma olarak nitelendirmiştir. El-Gamal (2006) ve Warde (2000), İslam ve Hristiyanlık gibi dinlerde faizin uzun süre ahlaki bir tabu olarak görülmesinin bireysel algılar üzerindeki etkisinin bugün dahi devam ettiğini ifade etmektedir. Bu nedenle, öğrencilerin faiz kavramına yüklediği anlamlar sadece ekonomik değil, aynı zamanda normatif birer pozisyon olarak değerlendirilebilir.

Ekonomik bir gerçeklik olarak faiz kategorisinde; '*tohum*', '*ağaç*' ve '*yatırım*' gibi daha nötr metaforların, faizin ekonomik sistemin doğal ve işlevsel bir parçası olarak algılandığını göstermektedir. Her ne kadar bu kategori daha az temsil edilmiş olsa da bazı öğrenciler, faizi rasyonel ve sistematik bir yatırım aracı olarak değerlendirmiştir.

Güvensiz bir sistem olarak faiz kategorisinde yer alan ‘hava durumu’, ‘tümsekli yol’ ve ‘hayal’ gibi metaforlar, faizin öngörülemez, değişken ve belirsizlik yaratan bir yapıya sahip olduğu görüşünü yansıtmaktadır. Greenspan (2008) ve Bernanke (2015) gibi iktisatçılar, faiz oranlarındaki belirsizliğin yatırım kararlarını nasıl etkilediğini vurgularken, öğrenciler bu durumu metaforik düzeyde istikrarsız hava koşulları ya da ulaşılması zor hedeflerle eşleştirmektedir. Bu durum, öğrencilerin faiz sistemine yönelik güven eksikliğini ve ekonomik sistemdeki istikrarsızlık algısını ortaya koymaktadır. Tüm bu bulgular değerlendirildiğinde, metafor analizinin yalnızca bireysel algıları değil, aynı zamanda sosyoekonomik konumlanmaları, kültürel kodları ve tarihsel bilinçleri yansıtan güçlü bir araç olduğu söylenebilir.

Çalışmadan elde edilen bulgulardan hareketle aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

- Eğitim programlarında, faiz ve benzeri ekonomik kavramların sadece teknik yönleriyle değil, ahlaki ve toplumsal boyutlarıyla da ele alınması, öğrencilerin daha bütüncül bir bakış açısı geliştirmesine katkı sağlayabilir.
- Finansal okuryazarlık derslerinde, faiz sistemine dair farklı bakış açılarının tartışılması, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini artırabilir.
- Değerler eğitimi kapsamında faiz gibi kavramlar, bireysel ve toplumsal sonuçlarıyla birlikte değerlendirilmeli, öğrencilerin etik muhakeme yetenekleri desteklenmelidir.
- Kamu politikalarında, gençlerin faiz karşısında hissettiği ekonomik baskılar dikkate alınmalı ve borçlanma konusunda rehberlik ve destek hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır.
- İleri araştırmalar, farklı sosyoekonomik arka plana sahip öğrenciler arasında karşılaştırmalı metafor analizleri yapılarak, toplumsal algının çeşitliliği daha derinlemesine incelenmelidir.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Bu araştırmanın hazırlanmasında herhangi bir dış destek alınmamıştır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışma tek yazarlı olup yazarın katkı oranı %100’dür.

Çatışma Beyanı: Bu çalışma tek yazarlı olup çıkar çatışması yoktur.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Bu araştırmanın bütün aşamalarında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi”nde yer alan kurallara uyulmuştur. Yönergenin “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığında ifade edilen eylemlerden kaçınılmıştır. Bununla birlikte çalışmanın yazılması süreçlerinde etik kurallara aykırı alıntı yapılmamış ve kaynakça oluşturulmamıştır. Araştırma intihal açısından denetlenmiştir.

Etik Kurul İzni: Amasya Üniversitesi Rektörlüğü 26.03.2025 tarihli E-30640013-108.01-252852 sayılı kararıyla Etik İzni alınmıştır.

Kaynakça

- Abay, Ş. E., Sezer, B. ve Başusta, N. B. (2016). Hekim Adaylarının Hekim Kimliğine İlişkin Algıları: Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Metafor Analizi Örneği. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 26(1), 1-8.
- Açar, D., Kaya, G. ve Güneş, G. (2017). Özel Gereksinimli Bireyler Hakkındaki Görüşlere İlişkin Metafor Çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(62), 935-944.
- Aren, S. (2014). *Ekonomi Dersleri (4. Baskı)*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Asutay, M. (2007). A Political Economy Approach to Islamic Economics: Systemic Understanding for an Alternative Economic System. *Kyoto Bulletin of Islamic Area Studies*, 1(2), 3-18.
- Bayrı, Y. ve Akçacı, T. (2020). Metafor Yöntemi ile Temel Ekonomik ve Finansal Kavramların Algı Seviyelerinin Belirlenmesi: Kilis Örneği, *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 12(23), 452-473.
- Bernanke, B. S. (2015). *The Courage to Act: A Memoir of a Crisis and Its Aftermath*. New York: W. W. Norton & Company.

- Boratav, K. (2010). *Türkiye İktisat Tarihi, 1908–2007*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Chapra, M. U. (2000). *The Future of Economics: An Islamic Perspective*. Leicester, UK: The Islamic Foundation.
- Dinler, Z., (2008). *İktisada Giriş. (Gözden Geçirilmiş 14. Baskı)*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Eğilmez, M. (2014). *Örneklerle Kolay Ekonomi (10. Basım)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- El-Gamal, M. A. (2006). *Islamic Finance: Law, Economics, and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Friedman, M. (1968). The Role of Monetary Policy. *American Economic Review*, 58(1), 1-17.
- Geçit, Y. ve Gençer, G. (2011). Sınıf Öğretmenliği 1. Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Algılarının Metafor Yoluyla Belirlenmesi (Rize Üniversite Örneği). *Marmara Coğrafya Dergisi*, (23), 1-19.
- Graeber, D. (2011). *Debt: The first 5,000 years*. Brooklyn, NY: Melville House.
- Greenspan, A. (2008). *The Age of Turbulence: Adventures in a New World*. London: Penguin Books.
- Güler, M., Agca, A. ve Boz, D. (2016). İşletme Öğrencilerinin Muhasebe Algılarının Metaforlar Yardımıyla Anlatılması. *Press Academia Procedia*, 2(1), 298-309.
- Güneş, A. ve Fırat, M. (2016). Açık ve uzaktan Öğrenmede Metafor Analizi Araştırmaları. *Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 115-129.
- Karaca, C. (2016). *Türkiye'nin Güncel Ekonomik ve Mali Sorunları ve Politikaları*. İstanbul: Legal Kitabevi.
- Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. London: Macmillan.
- Lakoff G. ve Johnson M. (2005). *Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil (Çev: G. Y. Demir)*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis (2nd Ed.)*. Newbury Park, CA: Sage.,
- Öztürk, M. (2009). *Kur'an'ın Ekonomi Polisiği*. İstanbul: Ankara Okulu Yayınları.
- Peebles, G. (2010). The Anthropology of Credit and Debt. *Annual Review of Anthropology*, 39, 225-240. <https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-090109-133856>
- Reinhart, C. M. ve Rogoff, K. S. (2009). *This Time is Different: Eight Centuries of Financial Folly*. Princeton: Princeton University Press.
- Stiglitz, J. E. (2002). *Globalization and Its Discontents*. New York: W. W. Norton & Company.
- Warde, I. (2000). *Islamic Finance in The Global Economy*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Zizek, S. (2008). *Violence: Six Sideways Reflections*. New York: Picador.